

edukacji religijnej młodzieży, wskazanie na źródła i cele zawarte w Biblii i nauczaniu Kościoła, jak również bogate doświadczenie naukowe i praktyczne Autora, czynią recenzowaną pozycję znaczącą i godną polecenia tym wszystkim, którzy zajmują się wychowaniem dzieci, młodzieży i nie są uprzedzeni wobec chrześcijaństwa i wychowania, jakie ono proponuje.

Autor oprócz dostępnej już teoretycznej refleksji nad źródłami i celami religijnego wychowania młodzieży zapowiada wydanie części drugiej, poświęconej metodom i środkom pracy wychowawczej.

Kolportaż książki J. Bagrowicza prowadzi Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, ul. Gagarina 11, 87-100 Toruń tel./fax :(056) 6114298,6114238 e-mail:ksiazki@cc.uni.torun.pl www.uni.torun.pl/wyd

Alina Rynio

Ks. Andrzej K r y ń s k i, *Pedagogika grupy – poszukiwanie nowych metod w procesie kształcenia nauczycieli*, Częstochowa: Wydawnictwo WSJOE „Educator”, seria: Nauczyciel, Praca, Doświadczenie, t. VII 2000, ss. 172.

Wiele dotychczas powiedziano i napisano o kryzysie współczesnej szkoły, a także o niedomogach organizacji pracy szkolnej, opartej na systemie klasowo-lekcyjnym¹. Braki tradycyjnej szkoły stały się wyzwaniem dla licznych pedagogów i wychowawców, dając impuls do poszukiwania nowych dróg w edukacji szkolnej. Do takich prób budowy nowej szkoły, lepiej przystosowanej do potrzeb i możliwości dziecka, a zarazem do wymogów współczesnego życia i zmieniającego się świata, należą m.in. propozycje J. Dewey’a, C. Freineta, a z naszych rodzimych pedagogów – np. T. Łopuszańskiego. Cechą charakterystyczną i równocześnie wspólną wszystkich tych propozycji jest postawienie na wszechstronny rozwój dziecka, zdolność do twórczego zastosowania poznanych wiadomości oraz umiejętność współpracy z innymi².

Nie należy jednakże sądzić, iż jedynie pedagodzy związani z poszczególnymi szkołami alternatywnymi szukają dróg wyjścia z „kryzysu szkolnego”. Od czasu uwolnienia szkół w Polsce spod kurateli ideologicznej państwa, coraz więcej

---

¹ Zob. np.: Cz. K u p i s i e w i c z, *O reformach szkolnych. Wybór rozpraw i artykułów z lat 1977-1999*, Warszawa 1999, passim; *Ku pedagogii pogranicza*, red. Z. Kwieciński, L. Witkowski, Toruń 1990, s. 5-10, 176-191.

² Zob. np. przegląd celów i zasad organizacji poszczególnych szkół alternatywnych: W. O k o ń, *Dziesięć szkół alternatywnych*, Warszawa 1999, passim.

nauczycieli stara się udoskonalać swój warsztat pracy oraz wcielać w codzienne życie szkoły nowatorskie rozwiązania, zwiększające efektywność procesu nauczania, a także przystosować system klasowo-lekcyjny do wymogów nowoczesnej szkoły³. Jedną z takich propozycji jest realizacja programu dydaktycznego w tradycyjnej szkole metodą pracy w grupach. Temu właśnie zagadnieniu poświęcona jest książka ks. A. Kryńskiego pt. *Pedagogika grupy – poszukiwanie nowych metod w procesie kształcenia nauczycieli* (Częstochowa 2000).

Publikacja ta składa się z sześciu rozdziałów podzielonych na paragrafy i podpunkty, opatrzonych wstępem i zakończeniem. Do pracy załączony został także aneks, indeks osobowy oraz obszerny wykaz bibliografii. Pozycję wydało Wydawnictwo Wyższej Szkoły Języków Obcych i Ekonomii w Częstochowie „Educator” jako 7 tom w serii „Nauczyciel, Praca, Doświadczenie”.

W rozdziale pierwszym („Znaczenie doświadczenia w kształceniu nauczycieli”) Autor wskazuje na potrzebę właściwego przygotowania nauczycieli do pracy dydaktycznej oraz na rolę eksperymentu w ich kształceniu. Udowadnia, że właśnie poszczególni nauczyciele są predestynowani do tego, aby byli promotorami zmian w edukacji w swoim środowisku szkolnym. Jest także zdania, że samo teoretyczne przygotowanie do wprowadzenia nowatorskich metod nauczania nie wystarcza, a lukę między teorią a praktyką codziennego życia szkoły może zapewnić jedynie uczestnictwo nauczycieli w eksperymentach pedagogicznych.

W tym kontekście ks. A. Kryński przekonuje, że jedną z najwartościowszych nowoczesnych metod nauczania jest praca w grupach, spełniająca postulat wszechstronnego rozwoju dziecka, ukształtowania twórczego podejścia do życia i pracy, umiejętności współpracy oraz krytycznego myślenia i odpowiedzialności za realizację postawionych sobie zadań. Ważnym argumentem, podkreślającym wysokie walory dydaktyczne i wychowawcze tej metody, są przytoczone przez Autora wypowiedzi uczniów i studentów – przyszłych nauczycieli – na temat pracy w grupach⁴.

Rozdział drugi poświęcony jest rozważaniom na temat natury pedagogiki grupowej. Autor dokonuje w tym miejscu rozróżnienia między pracą w grupach a nauczaniem w grupach, opowiadając się zdecydowanie za tą pierwszą metodą, jako stawiającą na wspólne wykonywanie zadań przez uczniów. Jednocześnie wskazuje na niezwykle doniosłą rolę nauczyciela w tym rodzaju pracy dydaktycznej, gdyż właśnie od niego zależy powodzenie całego przedsięwzięcia.

W następnym rozdziale ks. A. Kryński przedstawia natomiast konkretne wskazówki odnoszące się do organizacji pracy grupowej. I tak Autor omawia najpierw ramy czasowe pracy w grupach oraz problem rozplanowania programu na okres semestru i całego roku szkolnego. Następnie wskazuje na przedmiot i źródła pracy

---

³ Zob. np.: R. P a c h o c i ń s k i, *Podstawy kształcenia wyższych umiejętności poznawczych w nowoczesnej szkole*, Warszawa 1997, passim; M. Ś n i e ż y ń s k i, *Wielostronne nauczanie w świetle badań empirycznych*, Kraków 1991, s. 15, 19-23, 36-46; W. O k o ń, *Rzecz o edukacji nauczycieli*, Warszawa 1991, s. 109-110, 153-155, 158-162.

⁴ Cytowane opinie pochodziły od osób biorących udział w eksperymencie pedagogicznym na terenie częstochowskich szkół.

grupowej. Ważnym momentem tego etapu przygotowań do pracy grupowej jest określenie szczegółowych celów dydaktycznych oraz wybór przedmiotu pracy według trzech źródeł: programu nauczania, zadań lub materiału przygotowanego przez nauczyciela oraz zainteresowań uczniów. Jednocześnie Autor wskazuje, w jakiej sytuacji nauczyciel powinien wyznaczyć przedmiot pracy, korzystając z programu nauczania lub własnej jego interpretacji, a kiedy może się zdać na inicjatywę uczniów.

Innym podstawowym problemem nasuwającym się podczas pracy w grupach jest zagadnienie właściwego podziału klasy na grupy. Choć mogłoby się wydawać to sprawą łatwą, podział trzydziestokiluosobowej klasy może niejednokrotnie przysparzać wiele trudności, a odpowiedni przydział zadań oraz skład osobowy grup roboczych często przesądza o sukcesie lub fiasku pracy w grupach. Ważną kwestią w organizacji pracy grupowej jest również sposób wyboru lidera i model prowadzenia przez niego grupy. Następnym elementem, który może zadecydować o powodzeniu pracy grupowej, jest poczynienie potrzebnych przygotowań, adekwatnych do postawionych zadań, oraz właściwy sposób oceny wyników pracy, przy czym Autor opowiada się za oceną ogólną całej grupy, a nie poszczególnych uczniów, opartą na prezentacji wyników pracy danego zespołu.

Nieco odmienny charakter ma natomiast rozdział czwarty, opisujący przebieg i efekty eksperymentu z zakresu pedagogiki grupowej, przeprowadzonego w szkołach średnich Częstochowy. Ks. A. Kryński opisał m.in., w jaki sposób klasy – pracujące dotąd metodami tradycyjnymi – zostały wprowadzone w tajniki pracy grupowej i jak reagowały na tę zmianę w sposobie realizacji programu szkolnego i zainteresowań uczniów. Niezwykle ciekawie prezentowały się również efekty organizacji pracy uczniów oraz przedstawione przez Autora wnioski.

W rozdziale piątym ks. A. Kryński powraca do teoretycznych podstaw pracy grupowej, wskazując na przesłanki psychologiczne, pedagogiczne i argumenty płynące z doświadczenia nauczycielskiego. Autor wskazuje m.in. na bardzo silną w okresie szkolnym potrzebę przynależności do grupy rówieśniczej, konieczność łączenia w nauczaniu teorii z praktyką oraz na silnie oddziaływającą na psychikę młodego człowieka dynamikę grupy. Znajomość tych potrzeb i mechanizmów – jak przypomina Autor – może być niezwykle przydatna w pracy wychowawczej. Niejako „przy okazji” ks. A. Kryński podejmuje polemikę z poglądami dyscyplinarystów, upatrujących w surowej dyscyplinie szkolnej remedium na wszelkie problemy szkolne.

Ostatni rozdział, zamykający książkę, traktuje natomiast o kształceniu nauczycieli do prowadzenia zajęć metodą pracy grupowej. Jak słusznie zauważa Autor, rozwijanie samej teorii metod alternatywnych nie wystarczy, aby zainicjować zmiany w naszym systemie edukacyjnym. Dlatego niezbędne jest właściwe przygotowanie kandydatów na nauczycieli – równocześnie teoretyczne i praktyczne – do nauczania nowatorskimi metodami, nie zapominając wszakże o szkoleniu i dokształcaniu nauczycieli już zaangażowanych w pracę dydaktyczną. Niezwykle poczesne miejsce w kształceniu studentów i nauczycieli powinno zająć – jak podkreśla Autor – ich swobodne uczestnictwo w eksperymentach pedagogicznych oraz współpraca szkół wyższych ze szkolnictwem podstawowym i średnim.

Dobrym pomysłem było zamieszczenie obszernego Aneksu, podsumowującego wyżej zaprezentowane dociekania. Autor przedstawia w nim, w syntetyczny sposób, najważniejsze praktyczne wskazania dotyczące organizacji pracy grupowej w klasie oraz zasady kształcenia nauczycieli w dziedzinie metod pracy grupowej.

Książka *Pedagogika grupowa* jest pozycją niewątpliwie cenną i potrzebną, która może liczyć na szerokie zainteresowanie Czytelników. Choć na temat pedagogiki grupowej istnieje dość obszerna literatura, to jednak omawiana pozycja stanowi znaczące studium na ten temat, czego dowodem jest m.in. obszerny wykaz literatury

W tym kontekście jawi się pewne pytanie pod adresem książki. Czy Autor nie zbyt pochopnie zrezygnował z krótkiego choćby zarysu historii metod grupowych⁵? Wprawdzie obszerne przypisy odwołują się do znaczących pozycji z tego zakresu, ale skrótowe wzmianki, rozrzucone w tekście, budzą pewien niedosyt. Być może Autor zakładał, iż bardziej dociekliwemu Czytelnikowi wystarczą wskazówki bibliograficzne.

Oczywistym walorem książki jest jej bardzo przystępny język i klarowność. To sprawia, że wydawnictwo może stać się pomocne nie tylko dla wąskiego kręgu specjalistów, ale także dla każdego pedagoga pragnącego udoskonalać swoje metody pracy. Tym samym wskazówki podane przez ks. A. Kryńskiego będą z pewnością pomocne dla nauczyciela i jego konkretnej praktyki szkolnej.

Szczególnie ważny jest fakt, iż Autor zaprezentował nie tylko pewną teorię pedagogiki grupowej, ale oparł się również na konkretnym doświadczeniu: swoim i współpracowników. Propozycja pedagogiki grupowej nie jest zatem zbiorem bliżej niesprecyzowanych wskazań, ale w pełni „przetestowanym” systemem dydaktycznym, wielokrotnie sprawdzonym w realiach polskiej szkoły przełomu tysiącleci, w warunkach kryzysu gospodarczego i zamętu spowodowanego transformacją ustrojową⁶.

Eksperyment przeprowadzony przez Wyższą Szkołę Języków Obcych i Ekonomii w Częstochowie w ścisłej współpracy ze szkołami średnimi dowodzi, że polska pedagogika potrafi się odnaleźć w nowych warunkach III Rzeczypospolitej. Jest także zachętą dla innych ośrodków naukowych w kraju do nawiązania ściślejszej współpracy z placówkami oświatowymi. Związek między kształceniem przyszłych nauczycieli a konkretnymi zadaniami dydaktyczno-wychowawczymi stojącymi przed pedagogami – tak często i słusznie postulowany – w przypadku WSJOiE w Częstochowie został z sukcesem nawiązany i zacieśniony, co daje nadzieję na szkolenie coraz efektywniejszych nauczycieli i prawdziwych wychowawców.

Małgorzata Stopikowska

---

⁵ Ważny dorobek w dziedzinie polskiej pedagogiki grupowej mają przecież np. tacy badacze, jak: K. Lech, J. Bartecki, Z. Zaborowski. Choć nazwiska te przewijają się w tekście, może w następnym wydaniu książki przydałoby się poświęcić temu zagadnieniu osobny paragraf. Ważny, choć raczej niechlubny, rozdział w historii pedagogiki grupowej stanowi także dorobek czołowego niegdyś „pedagoga” radzieckiego – A. Makarenki.

⁶ Zob. np.: Cz. K u p i s i e w i c z, *Paradygmaty i wizje reform oświatowych*, Warszawa 1994², passim; *Nowoczesność w kształceniu i wychowaniu*, red. Cz. Kupisiewicz, Warszawa 1990, s. 143-157; Z. K w i e c i Ń s k i, *Edukacja wobec wyzwań demokracji*, Toruń 1995. O trudnościach szkoły okresu przejściowego – zob. np.: *Edukacja wobec zmiany społecznej*, red. J. Brzeziński, L. Witkowski, Poznań-Toruń 1994, s. 326-341, 464-472.